

Freskos restauravimas

Garbaus amžiaus Borchos miestelio (Ispanija) gyventoja, turėdama, kaip pati teigia, „gerų ketinimų“, nusprendė savavališkai restauruoti XIX amžiaus ispanų freską – Elios García Martinezo kūrinį „Ecce homo“. Rezultatas toks, kad dabar į miestelį, kurio seniau niekas nežinojo, traukia būriai turistų – pasižiūrėti į baisiausią restauraciją pasaulyje. O internete pasipylė internautų parodijos – Mona Liza, E. Muncho „Šauksmas“, netgi J. Camerono „Titaniko“ scena, kurioje Di Caprio tapo Kate Winslet – visose šmėkšo tas siaubingas (juokingas?) bičių sugelta apatine veido dalimi veidas.

Kaip čia neprisiminsi posakio, kad gerais norais pragaras grįstas. Kad pasaulis pilnas žmonių, kurie, gerų norų vedami, nesusimąstydami atrestauruotų ir Semiramidės sodus, ir Rodo kolosą, ir Artemidės šventyklą.

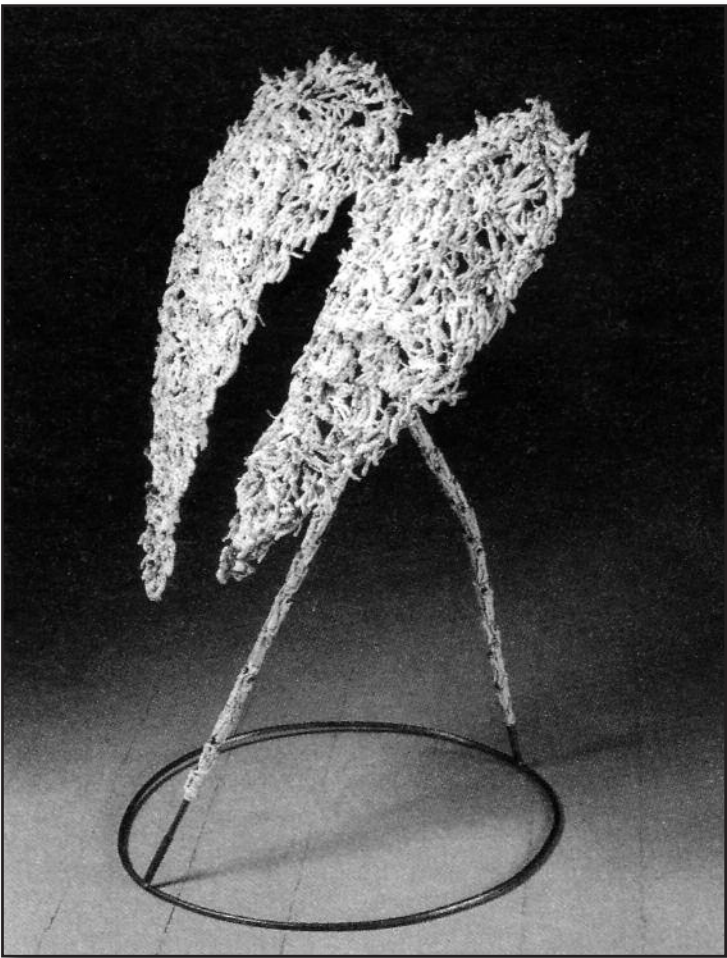
Man atrodo, kad šitas „restauracijos“ jausmas nesvetimas ir lietuviams. Kai važiuoji per Lietuvą ir matai gražiai sutvarkytas sodybas, džiaugiasi širdis. Dailūs gėlių darželiai, apkirptos gyvatvorės, nudažytos tvorelės ir t. t. Bet kai išvysti dirbtiniam tvenkiny neskestančią cementinę gulbę ar natūralistinį gandrą nenatūraliai raudonom kojom, stypsanti prie gražios tvorelės, nejučia nukrato šurpas. Ką bekalbėti apie medines elnių, stirnų, briedžių skulptūras (briedžių – rečiau, jie visgi ne tokie grakštūs). Neteko pamatyti kūrinio, kuris ne imituotų paukštį ar žvėrį, o perteiktų jo idėją. Taip yra gal dėl to, kad abstraktus mąstymas lietuviams, kaip tautai, pakankamai svetimas.

Nejučia susimąstai, kai užieni į užėigą, pavadintą, tarkim, „Kunigaikščių mene“ ir tau pasiūlo meniu, kuriame pūps *cepelinai*, *kugelis*, *koldūnai* – patiekalai, atėję iš žydų, vokiečių ir Azijos virtuvės maždaug XX a. pradžioje, taigi tokie, kokių kunigaikščių laikais nė nebuvo (kovojantiems už lietuvių kalbos tyrumą vertėtų suklusti – kalbininkai *kugelį* iš oficialiosios vartosenos beveik išgujo, įgrūdę *bulvių plokštainį*). Įsivaizduoju kunigaikštį Radvilą, sėdintį prieš cepeliną. Turbūt įsakytų išplakti virėją. Vien dėl neestetiškos cepelino išvaizdos. Mat kunigaikščiai buvo pratę prie gero maisto ir išradingo jo pateikimo – rinktinių žvėrienos, laukinių paukščių ir žuvies patiekalų, o Radvilų *zrazai*, pagaminti iš migdolų pienu girdytų veršiukų, buvo žinomi visoje Europoje. Kas gi čia blogo, jei lietuviškos „Grafų svetainės“ ir „Kunigaikščių menės“ pasivadintų taip, ką iš tiesų ir reprezentuoja – „Valstiečių namais“ ar „Kaimo karčiama“. Juk ir aplinka tose užėigose dažniausiai valstietiška – masyvūs mediniai suolai, stalai, sienos ratais apkabinėtos. Kur jau čia secesijos ar rokoko stiliaus baldų rasi... neretam gal ir nejauku tarp jų būtų. Bet kadangi mes labai trokštame pasirodyti kitokie, tai mums reikia tos „restauracijos“ – subjauroti natūralų pavaldą taip, kad jis taptų jei ne siaubingas, tai juokingas. Suplakti valstietį su didiku. Cepeliną su įdaryta jerube. Mėgėjiškumą su profesionalumu. Užtat kyla klausimas, ar toji moteriškė iš Borchos miestelio kartais neturi lietuviškų šaknų? Juk mes taip mėgstame jų ieškoti...

Juokai juokais, bet ir valstybinės – politinės, švietimo, kultūros, visuomeninės, galbūt iš dalies ir išeivijos – problemos susijusios su šita „restauracija“: noru atrodyti kitokiais. Nežinau, ar geresniais, ar protingesniais, ar labiau vertinamais. Ir, be abejo, visada turinčiais gerų ketinimų. Ak, kad mes ne tų ketinimų, o paprasčiausiai sveikos nuovokos ir gero humoro jausmo daugiau turėtume!.. Ir bent kiek daugiau pamąstytume abstrakčiai. Lietuviams seniai reikia suvokti, kad filosofija – ne tuščių postringavimų menas, o rimta akademinė disciplina, kad poezijai kaip disciplinai kur kas būdingesni ne palaidi sentimentai, o griežta matematinė logika, kur formulė užrašoma ne skaičiais, o žodžiais, kad istorija skirta ne tam, kad ją didžiuotumeisi, o pirmiausia – kad mąstyti, kad analizuoti. Kitaip ateis diena, kai mokyklų literatūros programose vietoj F. Dostojevskio ir W. Goethes bus įtrauktas P. Coelho ir Haris Poteris, o garsią Radvilų giminę prisiminsime tik dėl tragiškos Barboros Radvilaitės meilės istorijos, nors ta istorija tokia galbūt nė nebuvo. Betgi lietuviai žavisi pseudodisciplinomis – ne veltui Šiaulių universitete atsirado chiromantijos kursas. Ką čia bepridursi – reikia laukti ir akademinio būrimo iš kavos tirščių studijų. Betgi nepamirškime, kad visos tos pseudodisciplinos – ne kas kita, kaip tokia štai nemokšiška senos freskos restauracija, kai autentika aukojama iškreipto grožio vardan. Toks grožis pasaulio neišgelbės. O mūsų – tuo labiau.

Jonas Benamis

Henrikas Radauskas



J. Šarapova-Stulgienė. Gulbė karaliaus pati, 2003. Medvilnė, šilkas, metalas, audimas, siuvimas

RUDENS DIENA

Kas dieną vis blyškesnės dienos,
Ir saulė merkiasi kasdien,
Kaip miego norinčios blakstienos,
Bet neužmiegančios vis vien.

Ir aš plaukiu per pliką lauką
Kaip dūmas lengvas ir lakus,
O tvenkinį, kur gulbės plauko,
Išlenkė dieviškus kaklus,

Sidabro saulė baigia tirpti
Blyškioj vidudienio migloj,
Ir vėjai gieda apie mirtį
Ir meilę žemėj negeroj.

Kitame numeryje:

- T. Manno festivalio akimirkos
- Kristos Svalbonas vaško tapyba
- Lietuviški Krokuvos universiteto antspaudai

Redaguoja Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja Jonas Kuprys

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1-as psl. Jonas Benamis. Freskos restauravimas
- 2-as psl. L. Peleckis-Kaktavičius. Kaltas, nes tapo menininku
- 3-as psl. Kultūros kronika
- 4-as psl. Algis Vaškevičius. Malonios Muziejų metų akimirkos
- 5-as psl. Jolita Kavaliūnaitė. Žvaigždžių našlaitis
- 6-as psl. G. Mikelaitis. Kunigiška Kardinolo tarnystė
- 7-as psl. Jūratė Vyliūtė. Izabelė
- 8-as psl. Krašto žinios

ADOLFAS VAIČAITIS: kaltas, nes tapo menininku

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Ištrauka iš spaudai rengiamos biografinės monografijos

I. SUSITIKIMAI

Tą vasaros popietę A. Vaičaitis buvo nusiteikęs gerai kaip niekada. Gal ir todėl, kad skaisčiai švietė saulė, kad kavinukėje, kuri *anais laikais* garsėjo kaip „Piliečių klubas“, buvo ne tik vyriška kompanija. Maestro kartas nuo karto vis pašmaikštavo, tuo savo atsiminimus tarsi surišdamas į tvirtesnį mazgą.

Šįkart šneką pradėjome nuo biobibliografinio žodyno 411-ojo puslapio, skirto A. Vaičičiui. Jame suminėtos penkios dailininko iliustruotos knygos – Liudo Dovydeno „Lapino vestuvės“ (Kaunas: Šv. Kazimiero draugija, 1939), Antano Giedriaus „Kasdieninės pasakos“ (Kaunas: Valstybinė leidykla, 1942), Jono Balio „Lietuviškos pasakos“ (Kaunas: LTSR valstybinė leidykla, 1944) ir Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1951), Vytės Nemunėlio „Mažoji abėcėlė“ (Vilnius; Tübingen: Patria, 1946), Juliaus Kaupo „Daktaras Kripštukas pragare ir kitos ne mažiau įdomios pasakos, surašytos slaptose Kauno miesto kronikose“ (Freiburgas: P. Abelkio lietuviškų knygų leidykla, 1948).

Taip, kiekviena iš tų knygų A. Vaičičiui palikusi nemažai jautrių prisiminimų. Nors kaip Valstybinės knygų leidyklos meninis redaktorius buvęs atsakingas už visų leidinių meninę priežiūrą, paties iliustruotos knygos, be abejo, ypač brangios. Nemažai laiko praleista ne tik prie joms skirtų iliustracijų, bet ir bendraujant su tų knygų autoriais. Labiausiai įsiminę susitikimai su L. Dovydenu ir A. Giedriumi, vykę Konrado kavinėje. A. Vaičičiui buvo svarbu, kaip patiems autoriams atrodo jų rankraščius iliustruojantys kūriniai. Rašytojai buvo patenkinti A. Vaičičio darbais, todėl panašių susitikimų metu daugiau kalbėta ne apie leidžiamas knygas, o apskritai apie meną ir, be abejo, apie tai, kas dedasi pasaulyje, juk buvo ypatingi laikai.

Dar Lietuvoje gyvenant sukurtos ir dr. J. Balio knygai skirtos iliustracijos. Didelis kūrybinis šišas buvo apėmęs jas darant, tačiau taip susiklostė, kad „Lietuviškos pasakos“ vėl rusų okupuotam Kaune išėjo be dailininko pavadės. O kaip kitaip anuomet galėjo būti – juk A. Vaičaitis pasitraukė į Vakarus? Klaida atitaisyta tik po septynerių metų, tos knygos leidimą pakartojus jau Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Valstybinėje knygų leidykloje meninis redaktorius A. Vaičaitis į gyvenimą išleido daug knygų, ir suaugusiems, ir vaikams skirtų. Jam tekdavo tartis su dailininkais, rūpintis rankraščio menine išvaizda iki tol, kol jis tapdavo knyga. Ypač daug talkino D. Tarabildienė, kurios iliustracijas labai mėgo skaitytojai. Populiarius buvo ir Telesforas Valius.

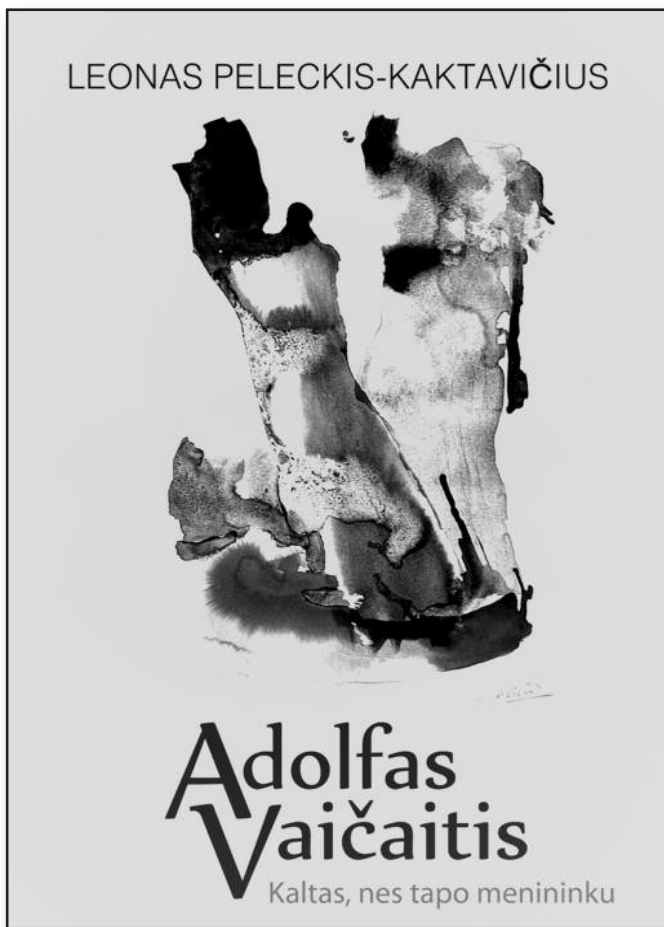
Viename kabinete sėdėjęs H. Radauskas Adolfui buvo labai svarbus žmogus. Visų pirma, žinoma, jį vertino kaip rašytoją, kaip poetą iš Dievo malonės, tačiau tai buvo ir asmenybė, turėjusi daug žinių apie daile, muziką, kas be ko, ir savo originalų požiūrį į meną. Neretai tardavosi su juo vienu ar kitu abejones sukėlusiu klausimu, jis buvo ir tas kolega, kuris dažniau už kitus kalbėjo apie modernųjį meną, apie kurį tuometiniame Kaune nelabai kas gerai nusimanė. H. Radauskas buvo surinkęs nemažą kolekciją dailininkų darbų reprodukcijų, kurių originalai dar nebuvo jiems prieinami. Jie net buvo sugalvoję surengti Kaune tiems pasaulinio lygio modernistams skirtą reprodukcijų parodą, tačiau sutrukdė artėjanti antroji rusų okupacija ir pasitraukimas iš Lietuvos.

– Taip ir subyrėjo viskas, – prisimindamas 1944-ųjų vasarą, sakė A. Vaičaitis, apgailestaudamas, kad su H. Radausku susitikti daugiau neteko.

O su kietu žemaičiu T. Valium, ypač artimu žmogum dar nuo tarpukario laikų, atsidūrusiu Kanadoje, taipogi gyvenimas nebesuvedė. Liko tik laišakai.

Su J. Kaupu suartėjo jau Vokietijoje, Freiburge – mieste, kuriame gyveno. Ten buvo nemaža lietuvių kolonija. Iš Lietuvos pasitraukę tautiečiai čia rado, o ir patys sukūrė nemažai naudingo. Nuo seno garsėjusiame Freiburgo universitete studijavo nemažai lietuvių. Didelis kultūrinis judėjimas buvo ir dailininko V. K. Jonyno, ten įsteigusio Meno mokyklą, dėka. Savo studiją Freiburge turėjo A. Galdikas. A. Vaičaitis perteikė Kauno meno mokykloje įgytas žinias Dailės ir amatų mokykloje *Ecole des Arts et Métiers* (M. Mažvydo bibliotekos Vaikų literatūros centro išleistame biobibliografiniame žodyne klaidingai nurodyta, jog A. Vaičaitis *mokėsi*, o ne dėstė toje mokykloje).

– Vokietijoje daug teko bendrauti su Adomu Galdiku, – sugrįžus į tuos tolimus laikus, pasakojo A. Vaičaitis. – Kartu eidavom į gamtą, piešdavom jos vaizdelius. Mano buvęs mokytojas neturėjo kitų draugų, ateidavo pas mane ir kviesdavo eiti pieš-



ti. Jis labai žavėjosi gamta. Ir aš keletą peizažų, su kurtų tų išvykų metu, turiu, bet kur jie dabar, nežinau...

Pakviesdavo buvusį studentą A. Galdikas ir į savo studiją. Šiaip jau niekam savo darbų nerodė davęs maestro Adolfui ir čia darė išimtį. Tačiau dėl labai ūmaus A. Galdiko charakterio ir jiems yra visko pasitaikę. Kartą, parodžius naują kūrinių, A. Vaičaitis pasiūlė kažką pakoreguoti. Kad šoko A. Galdikas: „Ką tu čia dabar?..“ Bet po kurio laiko pasakė: „A, tai reikės pataisyti“.

J. Mikėnas ir A. Galdikas buvo geriausi A. Vaičičio mokytojai, ir šito jis niekada nepamiršo. Tas netikėtas suartėjimas su A. Galdiku Vokietijoje Adolfui taip pat buvo labai naudingas.

Tikras lūžis A. Vaičičio, kaip menininko, gyvenime įvyko taip pat Freiburge. Jau ne pirmą sykį girdžius apie tai, tačiau ir naujų spalvų, prisimenant tuos tolimus metus, nemažėja.

Po pirmą kartą gyvenime pamatytos Paryžiaus mokyklos dailininkų parodos, suruoštos Freiburge, ne tik akiratis prasiplėtė. Paroda tiesiog *pritrenkė*. Ir jį, ir V. Kasiulį, ir kitus ten laikiną prieglobstį radusius kolegas. Per vieną dieną viskas tarsi sugriuvo. Buvę Kauno meno mokyklos auklėtiniai suprato, kad menas nėra realistinis, kad šalia yra visai kitas – ekspresionistinis, impresionistinis – pasaulis, apie kurį Lietuvoje niekas nemokė. Bent jau Adolfui iškart tapo aišku: realistinis menas jam nebeegzistuoja.

Didžiausias tų metų kūrybinis pasiekimas, be abejo, iliustracijos, sukurtos J. Kaupo knygai „Daktaras Kripštukas pragare“. Na ir, žinoma, litografijos, kurias leidžiant įžanginį žodį parašė A. Rannitas. Tiesa, pastarosios dar realistinio pobūdžio.

Dar sykį A. Vaičičio kūrybinis braižas keitėsi jau Australijoje, pažinčiai su abstraktaus meno judėjimu ir gilėjant, ir plėtėjant. Tam pasitarnavo leidiniai, sukaupę milžiniškoje Melbourne bibliotekoje, abstrakčiojo meno pirmiečio Vasilijaus Kandinskio darbų studijos, aplankytos parodos ne tik Australijos, bet ir Europos didmiesčiuose.

Susižavėjimas abstrakčiuoju menu jau buvo palietęs ir kitus Australijoje gyvenančius dailininkus, ypač H. Šalkauską, Algirdą Šimkūną, Evą Kubbos. Pirmas platesnis prisistatymas visuomenei buvo vienuolikos menininkų abstrakcionistų paroda septintojo dešimtmečio pabaigoje ir ją apibendrinantis leidinys „Eleven Lithuanian Artists in Australia“*, kurį redagavo Ratas Rataiskis. A. Vaičaitis, tuomet vadovavęs lietuvių kultūros fondo Melburno skyriui, įvertinti tuos darbus buvo pasikvietęs garsų Australijos meno kritiką Elwyn Lynn. Jo įvertinimas tapo dideliu akstinu eiti pirmyn, ieškoti. Toje meno kritiko apžvalgoje atkreiptas dėmesys į A. Vaičičio kūrinių dominuojantį ritminį jausmą, mėgavimąsi siūbuojančiom, laisvai tekančiom, bet stipriai išryškintom formom. Anot E. Lynn, paprasti linoleumo raiziniai panaudoti išgauti kažką siurrealaus, nežemiško, lankstūs pavidalai jungiami į šoki, kuris turi lengvą makabrišką žymę.

Tame leidinyje buvo išspausdinta po tris labiausiai kiekvieną dailininką charakterizujančius darbus, taipogi trumpos enciklopedinės žinios ir keturių puslapių įžanginis straipsnis. Tarp kitų – Vinco Jomanto, E. Kubbos, Vlado Meškėno, Ievos Pocius, Vaclovo Rato, Henrio Šalkausko, Vyto Šerelio, A. Šimkūno, Leono Urbono, Teisučio Zikaro kūrinių – ir A. Vaičičio linoleumo raiziniai iš ciklo „Malonumų ieškotojai“. Šalia biobibliografinių duomenų išspausdintoje nuotraukoje A. Vaičaitis tikras *dendis*.

Kai kurių nuosėdų, prisimenant tą 1967 metų parodą, likę dėl kolegos L. Urbono.

Tos ištis puikios parodos (ją gausiai lankė, apie ją plačiai rašė spauda) dalyviai už geriausius tapybos, skulptūros, grafikos darbus buvo ir apdovanoti. Organizatorius, tuomet Lietuvių kultūros fondo Melburno skyriui vadovavęs A. Vaičaitis, dėl šito pasikvietė žinomą meno kritiką Lenton Parą. Nedidelės tos premijos buvo – po 50 dolerių, nes tuomet, anot A. Vaičičio, dar labai neturtingi jie buvę. Tačiau toji graži iniciatyva jos organizatoriui baigėsi nemaloniai. Kadangi L. Urbonas, tikėjęsis gauti už skulptūrą premiją, jos negavo, užsipuolė A. Vaičaitį, mėnesį bjaurius laiškus rašė, kaltino, nors premijos buvo paskirstytos meno kritikui rekomendavus.

O šitos įžeidžios istorijos tęsinys buvo nemažiau skaudus: nemalonus incidentas laukė, išėjus Vinco Kazoko eilėraščių knygai. Jo žmona, Genovaitė Kazokienė, paprašė A. Vaičičio iliustruoti vyro poezijos rinkinį. Kai jį atsivertė, dailininkas paširpo: be jo žinios čia buvo įdėtos ir kelios kito kolegos – L. Urbono – iliustracijos. G. Kazokienei gerai buvo žinoma L. Urbono skundų istorija, surengus vienuolikos dailininkų parodą. Jei iki tol apie eiles rašančią dantų gydytoją, visur kur pabrėžiančią nusimanymą mene, neturėjo tvirtos nuomonės, dabar viskas susidėliojo į savo vietas. Skaudu buvo dėl tokio akibrokšto.

A. Vaičaitis labai nenoriai kalba apie tai. Tačiau prasitaria, jog dėl to, kad tenykščiai menininkai nesugyvena, pykstasi vienas su kitu, ir pats parodose nedažnai dalyvavęs. Adolfui tai svetima.

A. Vaičaitis dar gyvendamas Lietuvoje buvo pajutęs parodų skonį – vos baigęs Meno mokyklą, dalyvavo Dailininkų sąjungos ruošiamose kasmetinėse parodose 1939, 1940, 1941 metais, o rudeninėje parodoje vokietmetyje M. K. Čiurlionio galerijoje ne tik dalyvavo, bet ir prie jos katalogo ruošimo, kaip leidyklos darbuotojas, prisidėjo. Savo darbus rodė ir Freiburge po karo atsidūrusiems tautiečiams. O ši – *vienuolikos* – paroda gerokai skyrėsi nuo buvusiųjų, nes tai buvo jau ne realisto, o modernisto prisistatymas visuomenei. Ir vienoje draugėje atsidūrę kolegos į pasaulį žvelgė naujų ieškimų ir atradimų akimis. □

Kultūros kronika

✂ **2012 09 01 – 2012 09 05 vyko trijų Baltijos šalių kino festivalis „Baltijos banga“.** Prieš savaitę audringai praūžusi Nidoje, veržli kino banga atsirito į sostinę. Žiūrovai turėjo progą išvysti keturis vaidybinius ir vieną dokumentinę juostą iš šio festivalio programos. Latvių komedija „Seržanto Lapinio sugrįžimas“ (rež. Gatis Šmits, 2010) smagiai šaržavo šiuolaikinės Latvijos gyvenimo realijas, labai primenančias lietuviškąsias. Estų drama „Kapinių sargo duktė“ (rež. Katrin Laur, 2011) – devynmetės mergaitės akimis stebima mažo provincijos miestelio kasdienybė. Dokumentinio latvių režisierės D. Gehos filmo „Geležinkelio stotelė „Latviai“ 1937“ (2011) veikėjai – Sibiro kaimeliuose režisierės surasti šiurpiais stalinizmo laikais nužudytų latvių palikuonys, dažniausiai surusėję, neišsaugoję tapatybės. Buvo proga pamatyti ir restauruotą 1959 m. estų komediją „Pašėlę posūkiui“, priklausančią sovietinės Estijos kino aukso fondui. Kino programą baigė režisieriaus A. Zvirbulio komedija visai šeimai „Mažieji plėšikai“ (2009) – istorija apie penkerių metų broliuką ir aštuonerių metų sesutę, kovojančius su protu nepasižyminčiais nesąžiningais bankininkais.



✂ **2012 09 01 Vilniuje, Menų spaustuvėje režisierius Cezaris Graužinis parodė spektaklio „Pasaulio pabaiga“ eskizą.** Režisierius „Pasaulio pabaigą“ repetuoja su savo nuolatiniais trupės aktoriais B. Arsobaite, V. Raubaite ir P. Čizinausku, kartu dirba po du aktorius iš Graikijos ir Meksikos. Spektaklis padarytas taip, kad galima jį išrinkti dalimis, ir tada, pasak režisieriaus, meksikiečiai turi savo „Pasaulio pabaigą“, graikai – savo, lietuviai – savo. Majų kalendoriaus pranašystės ir šių pranašysčių įtaka žmonių psichologijai režisieriui – labai įdomus reiškinys. Anot C. Graužinio, kiek išprotėjusių žmonių atsiranda, kiek visokių nušvitimų visokiose sujauktose galvose!.. Režisierius sako, kad jų spektaklio personažai – tai žmonės jau pasibaigus pasauliui, po 2012 m. gruodžio 21 d. 11 val. 11 min. Grinvičo laiku. Jie jau naujos formos, bando susiorientuoti naujoje erdvėje, o iš pasibaigusio pasaulio jų galvose išlikę visokių šiukšlių. Išliko tik vienas vardas – Džonas Smitas. Visi yra Džonai Smitai, ir dar neaišku, kuris po pasaulio pabaigos yra vyras, kuris – moteris. Visi bendrauja primityvia šnekamąja anglų kalba. Tokia štai „Pasaulio pabaiga“ pagal C. Graužinį.

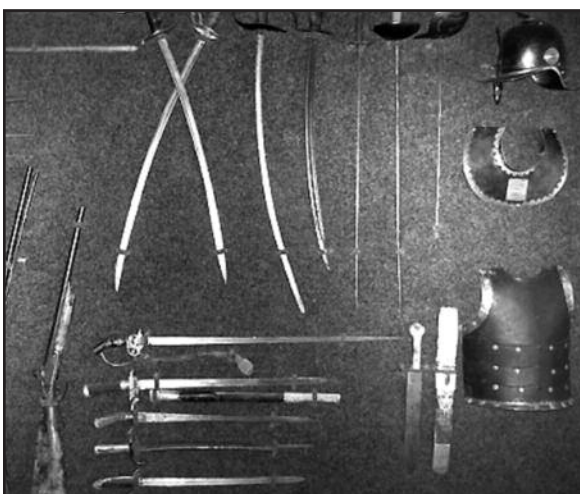


✂ **Nuo 2012 08 15 iki 2012 09 16 Vilniuje, Užupyje, Vilnelės krantinė bus akcijos – parodos „Vilniaus žvilgsniai“ vieta.** Virš sraunios tėkmės priešais „Užupio kavinę“ iškabintos nuotraukos: jamžinti kasdieniniai miesto gyvenimo akcentai ir žmonių veidai, kurių socialinė priklausomybė autoriams nebuvo svarbi. Meninę akciją surengė klubas „Fotokablys“, vienijantis įvairaus amžiaus ir profesijų žmones, kurių aistra yra fotografija.



✂ **Šiauliu „Aušros“ muziejuje, Ch. Frenkelio vilaje, veikia paroda „Provincijos dvaras ir miestas XIX a. vid. – XX a. vid.“** Paroda sudaryta iš dviejų dalių: antrame aukšte – ekspozicija „Provincijos dvaras“, pirmame aukšte – ekspozicija „Provincijos miestas“.

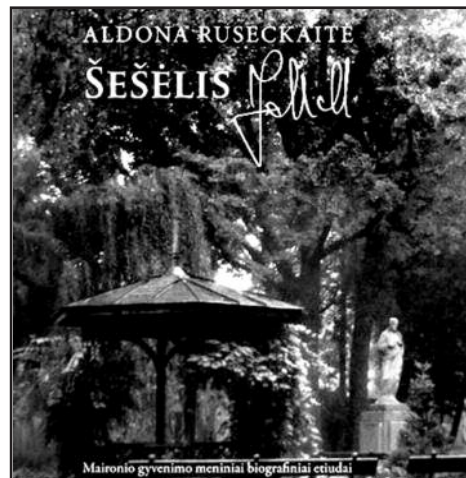
Ekspozicijoje „Provincijos dvaras“ sukurta stilizuota dvaro aplinka, atspindinti dvarininkų buitį, kasdienybę, jų kultūrinius bei meninius polinkius. Pristatomos aštuonios salės: keturios galerinės (Rytų meno, Karalių, Dvarininkų portretų ir Galerija) ir keturios interjerinės (Biblioteka, Geltonoji ir Žalioji svetainės bei Valgomasis). Karalių galerijoje eksponuojama 16 LDK didžiųjų kunigaikščių ir Lenkijos karalių portretų, nutapytų XVIII a. pab. – XIX a. pr. Galerijoje rodomos dvi kontušo juostos, pateikiama dalis Girkauto lobio, rasto 1972 m. Dvarininkų portretų galerijoje pristatomi Šiaurės Lietuvos dvarininkų Gorskių, Burbų, Gruževskių, Pšeciševskių, Pliaterių, Riomerių portretai, daugiausia tapyti XVII a. – XX a. vietos meistrų. Bibliotekoje eksponuojami vertingi nežinomų vietos dailininkų XVII a. tapyti darbai. Daug XVII – XX a. enciklopedijų, teologijos, gamtos mokslų, istorijos knygų lenkų, rusų, vokiečių, prancūzų kalbomis, retas ir vertingas XVI a. – XVII a. pr. G. Brauno ir K. Ho-



genbergo „Pasaulio miestų atlasas“. Geltonojoje salėje (moters kambaryje) vyrauja baroko ir rokoko stiliaus baldai – rašomasis stalas – sekretėras, tualetinis staliukas, indauja, komoda, paveikslų rėmai. Žaliojoje svetainėje (vyro kambaryje) vyrauja medžioklės, karo temos. Pagrindinis svetainės akcentas – ginklų kolekcija. Eksponuojami apsauginiai, šaltieji, šaunamieji ginklai. Išsiskiria dvikovų pistoletas, gausiai puoštas raižytu ornamentu. Galerijoje eksponuojami Vakarų Europos meistrų darbai. Rytų meno galerijoje – vaizduojamojo ir taikomojo meno rinkiniai iš Toliųjų Rytų (21 Edo epochos japonų graviūra), fajansas ir porcelianas iš Kinijos. Valgomajame pristatomos XVIII a. – XIX a. žymiausių Vakarų Europos porceliano manufaktūrų kolekcijos. Pietų, kavos servizai,

stiklinių taurių komplektai, sidabriniai stalo įrankiai bei secesijos stiliaus baldai.

Pirmame aukšte veikia paroda „Provincijos miestas“. Joje žiūrovai pakliūva į stilizuotą gatvę, pamato restauruotą krautuvų vitriną ir iškabą (pvz., „Brolių Šapiro prekyba“). Jo dėmesiui – ir garsaus kino teatro „Kapitol“ afišos – šiame teatre šiauliečiai pirmą kartą išvydo ir garsinį filmą.



✂ **2012 m. rugsėjo 8 d. Palangos Birutės parkas kviečia į renginį „Maironio gyvenimo etidai“.** Jo metu bus pristatyta nauja Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktorės, Maironio palikimo tyrinėtojos, rašytojos Aldonos Ruseckaitės knyga „Šešėlis JMM“.

✂ **Nuo 2011 m. spalio 12 d. iki 2012 m. rugsėjo 17 d. Klaipėdoje, Prano Domšaičio galerijoje, veiks paroda „Arbit Blatas. Sugrįžimas į Tėvynę“.** Lankytojai Klaipėdoje pamatys ir Lietuvoje dar neeksponuotus dailininko kūrinius, iš Venecijos pasiektus Lietuvos Dailės muziejų tik rugsėjo viduryje. Lietuvai A. Blato našlės Reginos Resnik dovanotoji kolekcija atspindi ryškų, įvairiabrūnį Arbit Blato – tapytojo, skulptoriaus, grafiko, scenografo – talentą. Joje pristatomi visi dailininko pamėgti žanrai: peizažai, portretai, Holokausto aukų atminimui sukurti darbai, drobės, piešiniai bei skulptūros.



✂ **Rugpjūčio 31 d. Vilniuje, Lukiškių aikštėje, pastatyta garsiojo bitlo Johno Lenono skulptūra iš smėlio.** Turbūt niekas dar nepamiršo, kieno skulptūra, ir ne iš smėlio, prieš gerus du dešimtmečius stovėjo toje vietoje, laimindama šviesų rytojų ir KGB rūmus priešais. „Imagine“ ant Lenono pjedestalo – subtili užuomina į tai.



Visą Lietuvą aprėpusių Muziejų metų renginiai dovanojo daug malonių akimirų

Algis Vaškevičius

Šie 2012-ieji metai yra paskelbti Muziejų metais, minint ypatingą datą – lygiai prieš du šimtmečius, 1812-aisiais Šilalės rajone, Barzdžiuose šalia Bijotų kaimo rašytojas ir istorikas Dionizas Poška (1765–1830), „Mužiko Žemaičių ir Lietuvos“ autorius, įrėngė pirmąjį Lietuvoje senienų muziejų tūkstantmečio ažuolo, vadinto Baubliu, kamiene. Nuo jo ir prasidėjo Lietuvos muziejų istorija.

Minint šią sukaktį, šiame Lietuvoje buvo parengtas kultūrinio turizmo muziejinių renginių ciklas „Lietuvos muziejų kelias“, prasidėjęs gegužės mėnesį Žemaitijoje būtent prie D. Poškos Baublių ir, apkeliavęs visą Lietuvą, pasibaigiantis rugsėjo viduryje Mažajoje Lietuvoje, Klaipėdoje esančiame Lietuvos jūrų muziejuje.

„Dinamiška Muziejų metų renginių programa, lydimą sūkio 'Artimi. Atviri. Įkvepiantys', kviečia domėtis muziejuose sukaupptomis vertybėmis bei siūlomomis programomis ir ištikimus muziejų bičiulius, ir niekada muziejuje dar nebuvusius ar retai juose būnančius lankytojus.

Kuklūs, bet unikalūs ir šimtametę tradiciją įsiūbavę Dionizo Poškos Baubliai palydi mus į 'Lietuvos muziejų kelią', vedantį per dešimtis šalies muziejų. Šie metai – tai puiki galimybė keistis patiemis muziejams, o kartu ir padėti keistis mums, ieškantiems prasmų, besimokantiems, norintiems pažinti istoriją, mus supančią aplinką ar tolimiausių pasaulio kampelius. Išgirsti pasakojimai, pamatyti lobiai ar tiesiog puikiai praleistas laisvalaikis tikrai suburs didesnę muziejų bičiulių bendruomenę“, – pradėdamas Muziejų kelio renginių programą, teigė Lietuvos kultūros ministras Arūnas Gelūnas.

Į visoje Lietuvoje vykdomą „Lietuvos muziejų kelio“ projektą įsijungė net 87 muziejai, lankytojams iš Lietuvos ir užsienio pasiūlę daugybę įsimintinų akimirų visą šiltąjį metų sezoną. Renginiai labai įvairūs – nuo nemokamo muziejų ekspozicijų, parodų lankymo, kultūrinių susitikimų, edukacinio pobūdžio projektų iki tarptautinių muzikos festivalių ar rekonstruotų muziejinių erdvių pristatymo.

Bijotuose esantys Baubliai jau daugybę metų traukia lankytojus. Bajoras D. Poška, 1812-aisiais savo kieme pastatęs pirmąją altaną ir pavadinęs ją Baubliu, čia sudėjo įvairius istorinius eksponatus – iškasenas iš žemaičių kapų, riterių šalmus, šarvus, ginklus, taip pat buities daiktus, papuošalus, knygas. Žmonės ažuolą vadino Baubliu, esą vėjas jo giliose drevėse baubte baubdavo. Pats D. Poška šį pavadinimą siejo su senovės lietuvių medaus dievačiu Bubilu, dar vadintu Baubilu.

Netrukus šalia pirmojo Baublio atsirado ir antrasis, taip pat netrukus užpildytas eksponatais. Prie Baublių iki pat Antrojo pasaulinio karo vyko įvairūs kultūriniai renginiai, 1930 metais, kai buvo minimos D. Poškos šimtosios mirties metinės, Baubliai buvo apdengti mediniais gaubtais, šalia jų supiltos dvi pilaitės su paminkliniais akmenimis ku-

nigaikščiui Vytautui ir Poškai.

1971 metais Baubliai buvo apdengti stikliniais gaubtais, dar po dviejų dešimtmečių prie jų pastatytas skulptoriaus Vaclovo Krutinio sukurtas D. Poškos paminklas. Netoliese yra D. Poškos vandens malūnas, šalia Baublių stovi du maži baubliukai – liaudies meistrų XIX amžiaus pabaigoje – XX amžiaus pradžioje sukurtos koplytėlės.

Per pastaruosius du dešimtmečius Baublio eksponatai gerokai nukentėjo, dalis jų buvo pavogta. 2008 metais Bijotų dvaro sodyba buvo paskelbta kultūros paminklu, o 2009 metų rudenį prasidėjo muziejaus renovacija, kuri tęsėsi dvejus metus. Jos metu už Europos Sąjungos lėšas buvo atstatyta A. Smetonos laikų mokykla, kurioje įrengtas modernus muziejus su ekspozicija apie D. Pošką ir biblioteka, restauruoti ir patys Baubliai, taip pat atkasti po žeme buvę D. Poškos gyvenamojo namo pamatai.

Čia dirbanti muziejininkė Lina Bajorinienė neturi kada ilsėtis – lankytojai traukia vienas po kito, ypač savaitgaliais, dar reikia prižiūrėti didelę, apie 15 hektarų muziejaus teritoriją, išravėti gėlynus, nušluoti takus. Atrakinusi stiklinio gaubto duris, muziejininkė parodo pirmąjį Baublį, kurio viduje yra lentynėlės su eksponatais, taip pat D. Poškos naudotas stalelis su įrašu, tų įrašų gausu ir Baublių duryse. Antrajame, mažesniame Baublyje – mamuto šonkaulis ir senovinės patrankos sviediniai, kiti įdomūs daiktai.

Prasidėję prie Baublių, Muziejų metų renginiai mėnesį vyko Žemaitijoje, apėmė Rietavą, Varnius, Platelius, Mažeikius, Skudą, Telšius ir kitus miestus – čia buvo pristatomos naujos parodos, vyko koncertai, lankomos atnaujintos ekspozicijos.

Aukštaitijoje, kur muziejų daugiausia, renginiai tęsėsi nuo birželio vidurio iki liepos pabaigos. Jų metu po renovacijos darbų atidaryta Stelmuzės bažnytinio meno muziejaus XVII amžiaus dvaro sodybvietė, Vilniuje pradėjo veikti tarptautinė paroda „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų ir didikų portretai iš Ukrainos muziejų“. Daugybė įdomių renginių vyko ir Panevėžio, Biržų, Anykščių, Molėtų ir kitų miestų muziejuose, kur lankytojai taip pat buvo kviečiami nemokamai.

Rugpjūčio pradžioje į Dzūkiją atkeliavę Muziejų metų renginiai apėmė Lazdijus, Alytų, kur surengtas tarptautinis drožėjų seminaras, dailininko Antano Žmuidzinavičiaus gimtinėje Alytaus rajone vyko mėgėjų teatrų šventė, buvo demonstruojami senieji amatai, ragaujami dzūkiški valgiai.

Birštono sakraliniame muziejuje paminėtos 50-osios arkivyskupo Teofiliaus Matulionio mirties metinės, Druskininkuose jubiliejinė ekspozicija prisimintas dailininkas Vytautas Kazimieras Jonynas. Renginiai apėmė ir anapus Lietuvos sienos esantį, bet labai lietuvišką Punkską – ten surengta tradicinė Žolinių šventė ir tarptautinis etninių žemių lietuvių folkloro festivalis „Pasėjau linelį“.

Sūduvoje Muziejų metų renginiai rugpjūčio viduryje atidaryti Vilkauskio rajone esančiuose Paežerių rūmuose, kur po restauracijos buvusios dvaro ledainės patalpose duris atvėrė nauja meno galerija. Prikelti buvusią apleistą ledainę naujam gyvenimui buvo sena Čikagoje gyvenančios dailininkės, mecenatės, Vilkauskio garbės pilietės Magdalenos Birutės Stankūnienės idėja ir svajonė, kuri jau virto tikrove.

Naujai atidarytoje galerijoje pristatyta paroda „Su Lietuva širdy“, kurioje – M. B. Stankūnienės muziejui dovanotos asmeninės juostos bei dailės darbai. Moderniai įrengtoje galerijoje lankytojai po stiklo



Senieji Baubliai – pirmasis Lietuvos muziejus

grindimis gali matyti pastato rūsius, čia įrengta blizgančio matinio stiklo sienelė primins buvusią namo paskirtį – ledainę. Galerijoje numatyta nuolat rengti parodas, čia bus galima pamatyti ir garsiąją Kybartų biblioteką, kažkada per Vokietiją iškeliavusią į Ameriką ir vėl grįžusią atgal. Iš šiai bibliotekai priklausiusių knygų Vokietijose pabėgėlių stovyklose mokėsi daugelis lietuvių išeivių.

„Muziejų kelio“ atidarymo Sūduvos krašte programa surengta senojo Vilkauskio fotografijų paroda, kurioje nemažai unikalių ir dar nematytų nuotraukų iš Vytauto Didžiojo karo muziejaus Kaune ir Izraelio sostinės Tel Avivo universiteto archyvų. Renginio metu pristatyta nauja knyga apie Kybartus, surengtos edukacinės programos „To sviestelio gardumas“, kai visi buvo pavaišinti šviežiu tik ką sumuštu sviestu ir „Lino kelias“.

Renginių Sūduvoje metu edukaciniai užsiėmimai vyko Prienų krašto muziejuje, kultūrinės akcijos „Vardai, veidai, vaizdai“ surengtos Marijampolėje esančiuose kraštotyros, prezidento Kazio Griniaus ir palaimintojo arkivyskupo Jurgio Matulaičio muziejuose, duris lankytojams atvėrė ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytenio bendrosios paramos logistikos bataliono muziejus. Šakių rajone renginiai vyko daktaro Vinco Kudirkos muziejuje, taip pat išnykusio pasienio miestelio Širvintos muziejuje Kudirkos Naumiestyje, Sūduvos krašto mėgėjiškų teatrų festivalis surengtas daktaro Jono Basanavičiaus gimtinėje Ožkabaliuose.

Dvi pirmąsias savaites renginiai persikėlė į mažąją Lietuvą – Šilutę, Rusnę, Juodkrantę, Klaipėdos Prano Domšaičio galerijoje atidaryta paroda „Prano Domšaičio gėlės“, Thomo Manno memorialiniame muziejuje Nidoje vyko literatūriniai skaitymai. Surengta ir daug kitokių įdomių renginių, o Muziejų metus užbaigs Lietuvos jūrų muziejuje rugsėjo 15-ąją vykiantis Mažosios Lietuvos muziejų edukacinių programų pristatymas.

Visą Lietuvą ir net kaimyninį Punkską apėmę Lietuvos muziejų metų renginiai įrodė, kad tikrai turime kuo didžiuotis – daugelis muziejų atnaujinta, turtingos jų ekspozicijos, gausu įdomių eksponatų, dirba atsidadę ir savo darbą labai mėgstantys specialistai. Dirba ne veltui – visuose renginiuose netrūko smalsių, išsilavinusių, pažinimo džiaugsmo ištroškusių lankytojų. □



Restauruota Paežerių dvaro ledainė.

A. Vaškevičiaus nuotr.

„DRAUGO“ SKAITYTOJŲ KŪRYBA

Jolita Kavaliūnaitė

2066-ųjų metų rugpjūčio 9 diena vis artėjo. Visas pasaulis nekantriai vertė kalendoriaus lapus, laukdamas išsvajotos dienos – pirmojo žmonių skrydžio į Marsą.

Matuojant tarpplanetiniu matu, raudonoji planeta – netolima Žemės kaimynė. Tačiau žmonėms, tik pakilusiems į kosminę erdvę, tik pradėjusiems po ją skraidyti, 310 milijonų mylių keliui nusukti ir sugrįžti reikia tūkstančio dienų, taigi maždaug trejų metų. Tad svarbu išskirti numatytą dieną, kad erdvėlaivis grįžtų 2069 metais – sukaktuvinių Mėnulio aplankymo metais.

Dar ryškiai žmonių atmintyje tvyrojo prieš šimtą metų pilkose Mėnulio dulkėse išpaustas pirmasis žmogaus pėdos atvaizdas, dar buvo aiškiai girdimi eteryje ištarti astronauto Nyalo Armstrongo žodžiai: „Mažas žingsnis žmogui, didelis šuolis žmonijai“. Tokio žingsnio pėdsako ir vėl laukė žmonija, tik šį kartą – ne pilkose mūsų Žemės palydovo, o raudonose karo dievo planetos dulkėse.

Erdvėlaivį puošė spalvingi trikampiai, trijų pasaulio supervalstybių vėliavos. Raudoni ir balti dryžiai su žvaigždėtu mėlynu kampu – Jungtinių Amerikos Valstybių trispalvė; baltos žvaigždės skaisčiai mėlyname dugne – Jungtinių Europos Valstybių dvispalvė. Ir pagaliau – balta, mėlyna ir raudona juostos, naujosios Rusijos imperijos vėliava.

Jau seniai ši vėliava plevėsavo Rusijoje bei visuose jos užgrobtuose kraštuose. Keturiolikos pavergtų tautų laisvės dienos baigėsi trečiajam tūkstantmečiui įpusėjus. Oligarchams pasiglemžus visą šių kraštų turtą ir šalių ekonomikai sužlugus, iškilo vadovauti žiaurus diktatorius, kuris ir vėl užgniauzė taip trumpai žerėjusias laisvės kibirkštis.

Iš pradžių diktatoriui šovė į galvą sušaukti visų užgrobtųjų šalių parlamentus ir suorganizuoti privalomus „balsavimus“. Bet vėliau jam dingtelėjo, kad tokie „balsavimai“ atneštų bereikalingų išlaidų. Suvokdamas propagandinę televizijos galią, diktatorius įsakė suvaidinti tokius „balsavimus“.

Profesionalūs aktoriai tai atliko meistriškai. Ir štai vieną dieną viso pasaulio televizorių ekranuose pasirodė meniškai sumontuota video juosta: šalia subtilių epizodų apie beišnykstančias iš žemėlapių tautas pasirodė vaizdeliai iš Baltijos šalių. Sostinių gyventojai nekantriai grumdosi ilgose eilėse prie balsadėžių, meta biuletenius į urnas ir džiaugsmingai sutinka žinią, jog kaip ir kiti, kadaise buvę tarybiniai draugai ir piliečiai, jie vienas balsiai pasisako už visišką ir galutinę politinę, ekonominę, kultūrinę ir lingvistinę integraciją į galingą ir draugišką didžiosios Rusijos glėbį. Tai atsitiko, regis, neseniai. Tačiau niekas negalėjo pasakyti, kodėl taip greitai, kone žaibiškai buvo pamirštos ir valstybinės tradicijos, ir gimtoji kalba, dalykai, kurie lieka tautų atminty ilgus amžius. Buvo kalbama apie keistą, dirbtinai laboratorijoje sukurtą virusą, ištrinantį giliosios žmogaus atminties klodus, kuriuose glūdi papročiai, kalba ir tradicijos, ir paliekantį tik paviršutinišką atmintį, susijusią ne daugiau kaip su kelių dešimtmečių įvykiais. Paskui virusas buvo patobulintas, ir žmonės beatsiminė tik tai, kas vyko prieš kelias savaites. Diktatoriai buvo patenkinti, o minios – laimingos.

Glaudi erdvėlaivį puošiančių didžiųjų pasaulio galybių vėliavų kaimynystė bylojo apie pirmąjį, veikiausiai patį kebliausią šios kelionės etapą. Ne vienerius metus diplomatinės delegacijos plaukė

plaukė iš šių valstybių į Ženevą ir sėdėjo prie trikampio stalo. Tai liudijo, kad jos visos turi pripažinti savo lygiateisiškumą, tačiau taikstytis su tuo nenorėjo nė viena – kiekviena laikė save pranašesne už kitas. Ir, žinoma, kelionės į Marsą metu kiekviena šalis tąjį pranašumą norėjo pabrėžti.

Tai buvo nelengvas uždavinys Jungtinėms Europos Valstybėms, paleidusioms skrieti aplink Žemę tūkstančius meteorologinių palydovų; ne juo-

tant rodomi Žemės vaizdai ir paleidžiama kiekvienam astronautui individualiai pritaikyta garso juosta, kurioje girdėti „Motina Amerika“, „Motina Europa“ ar galų gale – „Motina Rusija“.

Taip ir buvo padaryta.

Skrydžio dienai atėjus, žmonijai bedžiūgaujant, erdvėlaivis pakilo – astronautai stebėjo toltančius žemynus ir vandenynus, o už kelių dienų – jau gerokai sumažėjusį žaliai žydrą Žemės rutulį.

Neramiam vienišumui augant, astronautai vis dažniau ir dažniau klausėsi psichologų parengtos juostos: „Motina Žvaigždė... Motina Žvaigždė... Motina Žvaigždė...“ Ilgainiui žvaigždžių tako keliautojai nebejuto išsiskyrimo skausmo ir jiems darėsi gera plačiame visatos žvaigždynų glėbyje.

Po 174 dienų astronautai nusileido į Marsą. Įsitaisė būstinę kadaise potvynio apsemtame Arso slėnyje po raudonai pilku dangumi, rinko įvairius geografinius, geologinius, atmosferinius, meteorologinius duomenis ir atliko visokiausius cheminius ir fizikos eksperimentus, kurių rezultatus gamtininkai specialistai ilgus metus analizuos Žemės laboratorijose.

Rytais, slėniui suliepsnojus tekančios saulės spinduliuose, astronautai sparčiai imdavosi darbo. Vakais, saulei nusileidus, apgaubti dangaus skliauto žvaigždynų, saldžiai užmigdavo. Nuo horizonto linijos pakildavo ir mažas žaliai mėlynas kamuoliukas – Žemė, kurios jie jau nesiilgdavo. Bet iš to tolumo kamuoliuko atėjusios instrukcijos kvietė juos namo.

– Namo? – suabejojo astronautai. – Kur?.. Į Žemę?

Ji atrodė jiems tolima ir svetima.

Tačiau mažėjantys deguonies, maisto ir kitų būtinų gyvybei palaikyti reikmenų ištekliai neleido jiems ilgai abejoti. Nustatytu laiku jie pakilo iš Marso ir nuskriejo Žemės link. Vis dažniau ir dažniau pasigirdavo žodžiai iš garso juostos: „Motina Amerika“, „Motina Europa“, „Motina Rusija“. Šių migdančių žodžių liū-

liuojami, jie pasiekė Žemę.

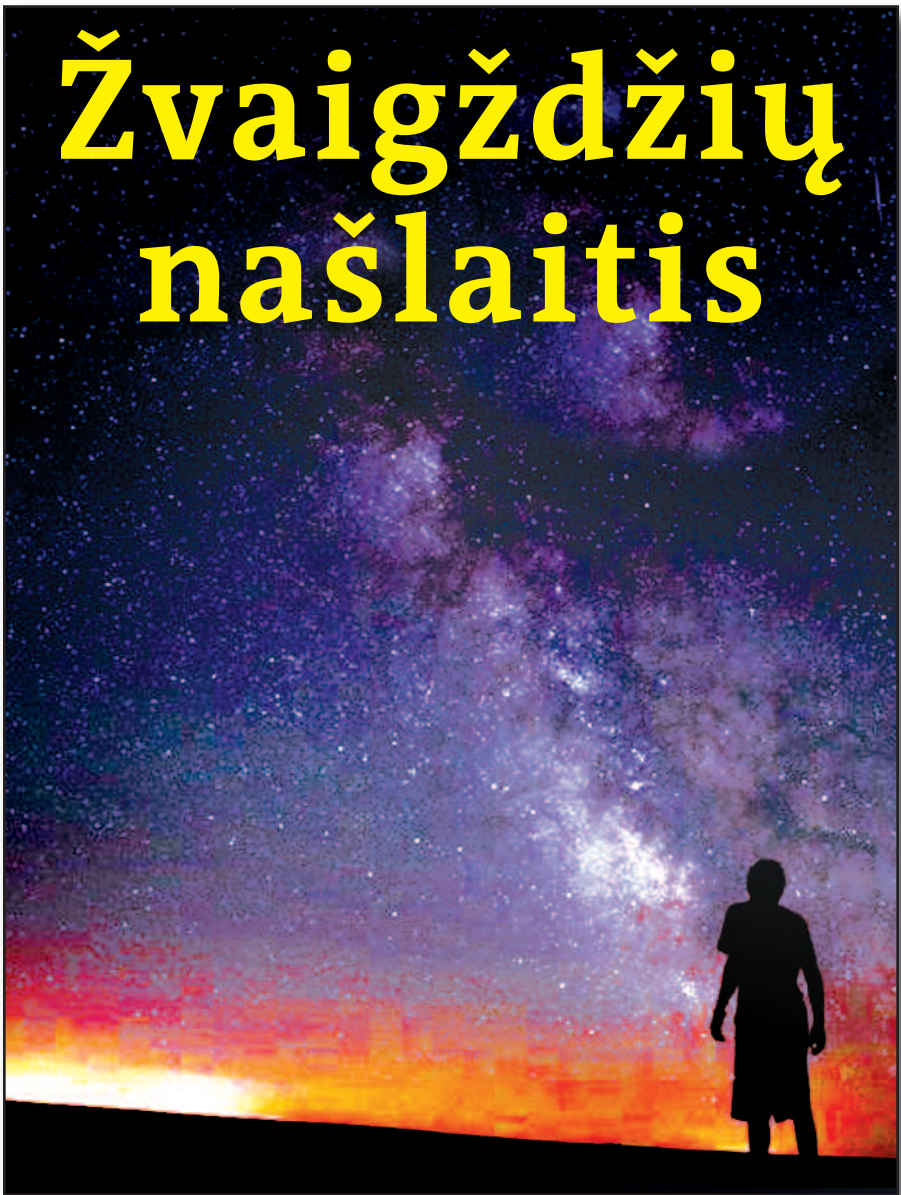
Iš erdvėlaivio išlipo visų trijų supervalstybių astronautai – juos džiaugsmingais šūksniais pasitiko didžiulė minia. Amerikos ir Europos astronautai verkė iš džiaugsmo. Tačiau Rusijos astronauto veidu riedėjo liūdesio ašaros. Išplėstas iš žvaigždynų glėbio, jis nesijuto laimingas. Netardamas nė žodžio, ištisas naktis jis praleisdavo prie lango, žvelgdamas į tolimas dangaus skliauto žvaigždes.

Niekas nesuprato, kodėl jis taip elgėsi. Amerikos ir Europos astronautai įstengė įsijungti į Žemės gyventojų visuomeninę veiklą – astropsichologų parengta juosta išgelbėjo juos nuo „post-astram“ traumos. O kas gi atsitiko Rusijos astronautui?

Spresti šią mįslę ėmėsi daugybė įvairių sričių specialistų. Astromechanikai tyrė juostą, kurios hipnotizuojančių žodžių dėka kiti du astronautai išliko sveiki ir sugrįžę sėkmingai integravosi. Gal juosta kalta? Tačiau žodžiai „Motina Rusija“ skambėjo joje taip pat ryškiai ir įtaigiai, taip pat migdančiai ir hipnotizuojamai, kaip ir „Motina Amerika“ arba „Motina Europa“.

Neofroidistinės krypties psichologai teigė, jog nepajėgumas išitraukti į Žemės visuomenės gyvenimą byloja apie trilypės asmens struktūros – *id*, *ego* ir *superego* – neišvengiamą susiskaldymą. Neogeštaltistai siūlė fragmentinę hipotezę: tai, kad astronauto visų dalių suma nėra tokia, kokia ji turėtų būti pagal jų teoriją, t. y., ji nėra didesnė už visas atskiras dalis. Naujieji Jungo pasekėjai sprendė, jog sudarkytas miego ciklas neleidžia prasi-veržti iš astronauto pasąmonės archetipiniams sapnų padarams. Neobiheviaristai sutarė, kad juostos

Nukelta į 8 psl.



kai ir Jungtinėms Amerikos Valstybėms, nuskraidinusioms pirmąjį žmogų į Mėnulį. O ką bekalbėti apie Rusiją, daugiau kaip prieš šimtą metų, 1957-aisiais, paleidusiai pirmąją eksploracinę erdvės kapsulę, pavadintą Sputniko vardu, už Žemės atmosferos ribų. Sunku buvo ir jai užimti tik trečdalį stalo ir prisiimti tik trečdalį šio skrydžio garbės.

Ne vienerius metus ir visi pasaulio mokslininkai suko galvas, beruošdami šią žvaigždėtų takų kelionę. Visuose universitetuose kaip grybai po lietaus dygo „astro“ priešdėliu papuoštos naujos mokslo šakų katedros. Šalia astronomijos, astrofizikos ir astromechanikos rikiavosi astromedicinos, astrokulinarijos ir astromankštos katedros. Tarp jų ganėtinai svarbias pareigas užėmė astropsichologijos katedra. Juk tokiai ilgai kelionei svarbu astronautus paruošti ne tik fiziškai, bet ir psichologiškai: kad jie įprastų kartu darniai dirbti ir gražiai sugyventi. Bet pati svarbiausia užduotis, išleidžiant astronautus į kosminę erdvę, buvo parengti juos gyvenimui toli nuo motinos Žemės, toli nuo gimtosios planetos.

Daugelį metų už uždarų durų posėdžiavusi aukščiausioji astropsichologijos taryba pateikė vyriausiajam skrydžio į Marsą komitetui ilgą, kelių šimtų puslapių raportą, kurio išvada pateikiama paskutiniajame puslapyje.

Kad išvengtume astronautams gresiančios post-terram, t. y., atsiskyrimo nuo Žemės astropsichologinės traumos, astronautams rekomenduojamos kasdieninės psichinės higienos sesijos. Jų tikslas dvejopas: išvykstant nutrauktinas jausminis ryšys su motina Žeme, o grįžtant jis vėl atnaujinamas.

Šiam reikalui buvo paruoštos dvi garso juostos. Išvykimo metu, pateikiant žvaigždėto kosmoso vaizdą, migdantis balsas hipnotizuojamai kartojo: „Motina Žvaigždė, Motina Žvaigždė“; na, o grįž-

Kunigiška Kardinolo tarnystė

Gediminas Mikelaitis

Malonu vartyti solidžią ir puošnią, Lietuvių katalikų mokslo akademijos Vilniuje dailiai išleistą 532 puslapių knygą „Kunigas“, skirtą Vilniaus arkivyskupo kardinolo Audrio Juozo Bačkio tarnystės penkiasdešimtmečiui. Apgalvotai ir įžvalgiai Lietuvių katalikų mokslo akademijos prezidento profesoriaus Pauliaus Subačiaus ir redakcinės kolegijos (pirmininkas – kun. profesorius Vidas Balčius) sudarytas, su rūpestinga išmone dailininkų Violetos Boskaitės ir Dainės Galinienės kūrybingai sukurtas leidinys viršelyje ir perskyrose papuoštas liturginių drabužių fragmentais iš Bažnytinio paveldo muziejaus Vilniuje. Vilniaus spaustuvė „Petro ofsetas“ pasirūpino knygą labai kokybiškai išspausdinti ir įrišti.

Knyga parengta atsižvelgiant į universitetų akademinę tradiciją mokinių straipsniais ir tyrinėjimais pagerbti Sukaktuvininką. Kaip pažymima redakcinės kolegijos „Pratarmėje“, „nors akademinės krikščioniškos kultūros ugdymas“ yra tik Ganytojo veiklos dalis, bet jo „kunigystės idirbis“ – taip pat visi Vilniaus arkivyskupijos kunigai bei pasauliečiai tikintieji. Per du tarnystės Vilniuje dešimtmečius Sukaktuvininkas vienus paskatino imtis rimtesnio teologinio išsimokslinimo, kitus pasiuntė į popiežiškus universitetus, parūpino stipendijas, asmeniškai parėmė, dar kitus įtraukė į intelektualinius pasaulėžiūrinius pokalbius.

Knyga pradedama popiežiaus Benedikto XVI laišku, sveikinančiu Sukaktuvininką ir išreiškiančiu džiaugsmą dėl kunigystės sukakties. Jame glaustai nusakomi Jubilato, kaip veiklaus ganytojo, nuopelnai: sugebėjimas pasirūpinti pašaukimais, klierikų bei kunigų rengimu; Vilniaus kunigų seminarijos ir Tikybos studijų katedros Vilniaus edukologijos universitete įsteigimas; veiklios krikščioniškos meilės stiprinimas rūpinantis vargšais, ligoniais, vaikais ir jaunimu.

Įdomiai pateiktos iškalbingų vaizdų nuotraukos (iš viso 52 knygos puslapiai) „nuo klieriko 1960 m. iki kardinolo 2010 m.“ su platesniais paaiškinimais, laiškų ir pamokslų ištraukomis sudaro tarsi vaizdinę biografiją. Šis pasakojimas pavadintas „Pašauktas tarnauti“. Štai nuotraukoje – būsimasis kardinolas su tėvais ir broliu, išeivijoje puoselėjusiais lietuviškumą ir gynusiais nepriklausomybės siekį; kunigystės šventimų minėjime su lietuviais dvasininkais ir diplomatais; prie nuotraukos su Šv. Sosto diplomatinės akademijos vadovais bei studentais yra priedas apie ketinimą dirbti sielovados darbą JAV, bet kun. Stasio Ylos paskatintas (pridėta ir jo laiško ištrauka) A. J. Bačkis įstoja į Šv. Sosto diplomatinę akademiją; dar kitur nuotrauka – su popiežiumi Jonu Pauliumi II jam lankantis Popiežiškojoje šv. Kazimiero kolegijoje 1979 m. ir Aušros Vartų koplyčioje Šv. Tėvo apaštališkosios kelionės Lietuvoje metu 1993 m.; kai kurios nuotraukos atspindi ir kitą ganytojo kasdienybės pusę – pomėgį jungti kunigystę ir itališką bei prancūzišką kulinariją.

Knygoje paskelbti 24 autorių straipsniai įvairiomis temomis ir skirtingų stilių. Iš karto kyla keblus klausimas, kaip juos visus apžvelgti ir pristatyti skaitytojų, nevarginant sudėtingomis sąvokomis ir moksliniais išvedžiojimais. Štai kun. Vaclovas Aliulis gyvu ir šmaikščiu žodžiu pasakoja apie savo keliones į Romą dėl mišio vertimo. Ir sutinka Vatikane dirbantį bei „prislėgtos Tėvynės reikalais besirūpinantį šaunų monsinjorą“ Bačkį, nurodantį kelius: kur, kaip, į ką kreiptis; besidominti Lietuvos bažnyčios gyvenimu ir svajojanti sugrįžti į Lietuvą. O štai vienos gambiausių šiuolaikinių biblinės teologijos specialistų Lietuvoje dr. Ingridos Gudauskienės mokslinis straipsnis. Teologiniais terminais ji meistriškai nagrinėja Dievo ir žmogaus tikrovės įvaizdžius bei metaforas vienoje

psalmėje. Išsamus profesorės Giedrės Jankevičiūtės straipsnis „Bažnytinė dailė nacių okupuotoje Lietuvoje“ patraukia netikėtais atradimais; parodo Katalikų Bažnyčios, kaip meno mecenatės ir patriotizmo ugdytojos, vaidmenį sunkiomis sąlygomis: ji „globojo muzikus, rasdavo lėšų architektūros ir dailės užsakymams“.

Vis dėlto išgilinę matome, kad knygoje vyrauja ne istoriniai, psichologiniai darbai, o teologiniai straipsniai. Pabandykime pažvelgti, kas juose įdomiausia ir vertingiausia. Visų pirma pradėkime nuo didžiausios knygos studijos apie vieną iš pagrindinių moralinės teologijos temų – objektyvumą moralėje. Studijos autorius – šiuo metu vienas žymiausių lietuvių teologų, Popiežiškojo Urbono universiteto Romoje Specialiosios moralės teologijos katedros vadovas, profesorius Vidas Balčius (beje, iš pradžių gydytojas, Kaune spėjęs apginti ir medicinos mokslų daktaro disertaciją). Jis derina Tradicijos bei Magisteriumo įtvirtintas objektyvias moralės normas ir vokiečių bei italų teologų teigtą individualios sąžinės sampratą. Žvelgiama plačiai – Kristus, kaip tikras Dievas ir tikras žmogus, apima visas galimybes būti autentiškam kaip žmogui ir kaip krikščioniui. Taigi moralinį objektyvumą įkūnija autentiškai gyvenantis žmogus, Kristuje išganytas ir perkeistas. Net ir nekrikščionys, ieškantys žmoniško būdo veikti pasaulyje ir to principo besilaikantys, gyvena tikrą moralinį gyvenimą. Objektyvumas moralėje kaip asmens savirealizacijos siekis yra nuolatinė užduotis atrasti pašaukimą gyventi Kristuje. Kaip pabrėžiama Vatikano II Susirinkimo nutarimuose, savyje atpažįstanti biblinį „širdyje įrašytą įsakymą“ mylėti ir daryti gera, sąžinė įkūnija tik suvoktame kaip prasmingas konkrečiame veikime, kuris, beje, tampa absoliučiai įpareigojantis. Tad V. Balčiaus teigimu, „būtent sąžinė, atsakingai ieškodama konkretaus asmeninio būdo save įgyvendinti, turi tapti individualia ir įpareigojanti norma, kuri įgalintų priimti objektyvų moralinį sprendimą“. Asmens užduotis – ne aklaik vykdyti bendras moralines normas, o atsižvelgiant į jas ir į konkrečią tikrovę kurti autentišką žmogiškąją pasaulį. V. Balčiaus straipsnis – tai pirmas toks išsamus ir

moksliskai vertingas moralinės teologijos darbas lietuvių kalba po Nepriklausomybės paskelbimo. Sveikintinas dalykas yra bendras beveik visų knygos straipsnių bruožas – Vatikano II Susirinkimo nutarimų iškėlimas, nes dar ir dabar Lietuvoje šio Susirinkimo idėjos tebėra retai prisimenamos. Štai kun. Hansas Friedrichas Fischeris („Bažnyčia, nušviesta Vatikano II Susirinkimo“) džiaugiasi dar 1994 m. sutikęs Bažnyčios ganytoją, kuriam Susirinkimo nutarimų įgyvendinimas yra „širdies reikalas“, ir kaip tik atkreipia dėmesį, kur Bažnyčia eina šiuolaikiniame pasaulyje bei kaip tikintieji suvokia laiko ženklus pagal šiuolaikinį pažinimą ir epochos reikalavimus. Susirinkimo metu ir po jo apie laiko ženklų pažinimą daug rašė religinės minties pirmeiviai išeivijoje kun. Vytautas Bagdonavičius, Antanas Maceina, Juozas Girnius. Tad kun. H. F. Fischeris dar kartą primena apie visą žmoniją kaip „tarpusavyje komunikuojančią bendruomenę“; apie Bažnyčią, tarnaujančią pasaulyje ir pasauliui. Bažnyčia suvokiama kaip instrumentas, kaip sakramentas, reikalingas viso pasaulio išganymui. Kad Susirinkimo nutarimai būtų pradėti įgyvendinti, straipsnio autorius siūlo: 1) patiems katalikams vykdyti naująją evangelizaciją: rūpintis atsiskyrusiais broliais, melstis už juos, supažindinti juos su Bažnyčia; 2) ragina stip-



Kardinolas Vilniaus arkikatedroje, 2010.

Dainiaus Tunkūno nuotr.

rinti gyvą tikėjimo išpažinimą – iš esmės pasitikėti Dievu besąlygiškai tarnaujant artimui su meile.

Dar išsamesnes naujosios evangelizacijos gaires nukrikščionėjusioje aplinkoje skaitome dr. Almos Stasiulevičiūtės straipsnyje „Religinio ugdymo principai naujosios evangelizacijos sąlygomis“. Autorė parodo tradicinių, paprotinių, prietarinų katalikų gausumą Lietuvoje: nors jie yra priėmę įkrikščioninimo sakramentus, bet nesimeldžia, nemąsto kaip krikščionys ir elgiasi kaip nekrikštytieji. Naujoji evangelizacija kaip tik siekia asmens atsivertimo, susidomėjimo krikščionybe – Kristaus dieviškumu ir prisikėlimu, įtraukimo į bendruomenę ir jos sakramentinį gyvenimą. Šiame straipsnyje išaiškinama, kaip šiuolaikinėmis sąlygomis taikyti krikščioniškojo ugdymo principus: kristocentriškumą – kad Kristus taptų pasaulio istorijos centru ir Gelbėtoju; bendruomeniškumą – kad bendrystės bei brolystės išgyvenimas pasireikštų parapijoje, maldos grupėje; dalijimosi tikėjimu ir tikėjimo liudijimo principą – „tikėjimo neįmanoma nei perduoti, nei išmokyti; jį galima tik pasiūlyti bei į jį pakviesti per teigiamą pavyzdį ir išgyvenamą patirtį“; pozityvumo principą – vengiant „verksmingos katalikybės“ su skundais, pragmatiškais maldavimais (kai Dievas padaromas gydytoju-stebukladariu, sėkmės teikėju), o daugiau kreipiant dėmesį į tikėjimą kaip dvasinę dovaną; išskirtinį naujosios evangelizacijos principą – įkultūrinimą – evangelizuojant daugėjančias mirties kultūros apraiškas: šeimos nuvertinimą, lytinį palaidumą, negimusios gyvybės žudymą.

Kun. Aušvydas Belickas („Parapijos gimimas“) pasakoja apie Vatikano II Susirinkimo nutarimų praktinį įgyvendinimą: kaip jaunosios kunigų kartos atstovo kun. Medardo Čeponio iniciatyva dar 1988 m. pabaigoje buvo įsteigta Vilniaus Palaimintojo Jurgio Matulaičio parapija, apimanti naujuosius miesto rajonus – Viršuliškes, Justiniškes, Pašilaičius, iš dalies Šeškinę. Klebonas siekė išplėsti sielovadą už bažnyčios sienų, atnaujinti liturgiją, į sielovadą įtraukti tikinčius pasauliečius. Anksčiau Lietuvoje nenaudotos sielovados formos „ugdė sąmoningą tikėjimą ir sveiką dvasingumą“.

Intriguojantys yra Bažnyčios istorijai skirti straipsniai: dr. Arūno Streikaus („Šventojo Sosto atstovavimas Lietuvoje 1922–1927 m.“) ir prof. Pauliaus Subačiaus („Kokius pamokslus sakė kunigai Vilniaus vyskupijoje XIX a.“). Pirmajame randame daug neskelbtos medžiagos iš Slaptojo Vatikano archyvo: aprašoma pirmųjų popiežiaus pasiuntinių (arkivysk. Antonino Zecchini ir prel. Luigi Faidutti) Lietuvoje veikla XX a. Matome, kaip buvo atkuriami diplomatiniai santykiai ir pasitikėjimas Šv. Sostu, kaip jie reiškė nerimą dėl deramo vadovavimo stokos Lietuvos bažnyčioje, dėl krikščioniško sąmoningumo bei bažnytinės dvasios trūkumo tarp to meto katalikų inteligentų ir kunigų. P. Subačius aptaria pamokslų vaidmenį formuojant visuomenės moralines, vertybines, estetines nuostatas; ir kokius pėdsakus istorinėje atmintyje pa-

IZABELĖ

Jūratė Vyliūtė

Gimė ir augo ji lietuvių išeivių šeimoje Worcesteryje; tėvas, Suvalkijos ūkininkas, slap-tų mokyklų daraktorius, priverstas bėgti iš Lietuvos, buvo entuziastingas patriotas, išsirašyda-vo lietuviškos spaudos („Šaltinėlių“), namuose ne-leisdavo nė žodžio angliškai. Bet leido mokytis mu-zikos. Gabi, muzikali ir dar turinti gražų balselį Iza-belė nuo vaikystės koncertavo lietuvių kolonijose.

Visais atžvilgiais sektiną pavyzdį Izabelei rodė vyresnioji sesuo Magdalena (1892–1984). Baigusi studijas Šveicarijoje, ji buvo Worcesteryje leidžia-mo žurnalo „Amerikos Lietuvis“ redaktorė, bet kai Nepriklausomybę iškovojoji Lietuva pašaukė išsi-lavinusius žmones atgal į tėvynę, apsigyveno Kau-ne. Eidama svarbias Užsienio reikalų ministerijos spaudos biuro viršininkės, Eltos direktorės parei-gas sėkmingai garsino Lietuvą, buvo apdovanota Kunigaikščio Gedimino 3 laipsnio ordinu, Prancū-zijos bei kitų šalių ordinais (apdovanojimai saugo-mi M. K. Čiurlionio muziejuje Kaune).

Baigusi gimnaziją bei The Worcester Business Institute and school of Shorthand, Izabelė irgi išvy-ko į tėvų gimtąją Lietuvą, įsidarbino Kaune, Lietu-vos ūkio banke. Sesers Magdalenos remiama studi-javo Miuncheno Akademie der Tonkunst. Gyventi reikėjo taupiai – „eidavom į Hoftenteather-opera re-peticijas, nes į spektaklius kišenės neatlaikydavo“. Tuomet Miunchene dar studijavo Balys Sruoga, Vincas Mykolaitis-Putinas, daktaras Antanas Gyl-s, seserys Marija ir Sofija Endziulaitytės, broliai Šmulksčiai, Halina Kairiūkštė – iš viso apie trys dešimtys lietuvių. Kokios nors sąjungos jie nesuda-rė, bet kelis sykius per metus, dažniausiai švenčių progomis sueidavo pabendrauti. Sumanius žinomo viešbučio „Zu den Vier Jahreszeiten“ patalpose rengti bendrą studentų Kūčių vakarienę su progra-ma, Izabelė Avietėnaitė įsipareigojo pagiedoti origi-nalo kalba „Stille Nacht“. Apie tai išgirdęs Vincas Mykolaitis-Putinas pastebėjo, kad „nelabai jau gra-žu ir nelabai patriotiška lietuvių pobūvyje giedoti vokiškai“; jis tą populiariąją kalėdinę giesmę išver-tė į lietuvių kalbą („Tyli naktis“), savo ranka įrašė gaidose lietuvišką tekstą, ir Kūčių vakarą Avietė-naitė jį pagiedojė.

Į Miuncheną, kaip rašo Izabelė – „atvykau 1922 metų rudenį, išlaikiau egzaminus ir buvau priimta į Akademie der Tonkunst. Mokslas ten trunka pen-kis metus. Aš mokiausi tris, tai diplomo negavau. 1925 metų rudenį nuvykau į Romą. Studijavau re-pertuarą pas žymią pedagogę signorę Bianco ir ope-ros teatro antrąjį dirigentą signor Santarelli“. Aki-vaizdu, jog ruošėsi operai. Ir svajojo apie Kauno Valstybės teatrą; 1926 metų rudenį Kauno teatro raštu, pasirašytu direktoriaus, jai pranešta, kad „ei-nant paduotu prašymu“ kviečiama „numatytam balso bandymui“, turinti paruošti dvi, tris arijas lie-tuvių kalba.

Kaune buvo ir anksčiau daina-vusi, giedojusi, padariusi gerą iš-pūdį, pasak Juozo Tumo Vaižgan-to: „Bažnyčioje buvo daug žmonių, nes giedojo p. Izabelia. Nu, bra, tu-rima balsas ir mokykla – sužavėjo. Poryt jai mėginimas, ar tiks operai. Jei nepriimtų, ką nabagė veik-tų. Ji labai rimtai ir inteligentingai žiūri į savo amatą – dainavimą.“

Į Valstybės Teatrą pakviesdavo po trijų pavykusių debiutų. Padai-navusi Piemenaitę P. Čaikovskio operoje „Pikų dama“, soliste į Ope-rą Izabelė Avietėnaitė nebuvo pa-kviesta, ir Vaižgantas net piktino-si, išliedamas širdgėlą sesers duk-rai Barborai Lesauskienei:

„Šiandien Vytauto b. atlaidai. Nekalto Prasidėjimo. Rarotinės. Suma su p. Izabelia Avietėnaite [...] kaip p. Izabelia gieda dailiai, koks jos švelnus balsas, kokia intriguo-janti vibracija. Ji tikrai bus Lietu-

vos Operos giesmininkė, nors šiemet jai užlindo Lipčiuvienė, perpus menkesniu balsu, per nosį.

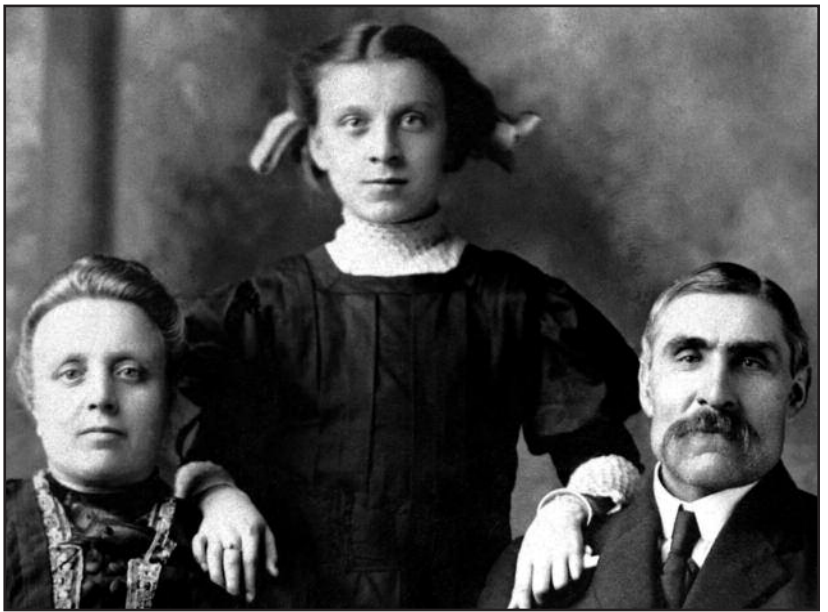
Ak, kad Tu matytumei mū-sų 'Aidą' su Jonuškaite, Grigai-tiene, Petrausku, Sodeika! Ką ten Rymo scena ar Mediolano! (Milano). Nes tai – mūsų, bent viena sritis – mūsų, kur esame pakilę iki aukštybių.“

Kitų dviejų debiutinių vaidmenų Izabelė nedainavo. Tačiau išlaikė solistės statusą – dainuodavo radijo koncertuose, renginiuose, baž-nyčiose. O netrukus ištekojo už garsaus publicisto Valentino Gustainio. Jis buvo pasaulietiškos kultū-ros inteligentas, Heidelbergo, Sorbonos universite-tuose studijavęs filosofiją, mokėjo penkias užsienio kalbas, bendravo su garsiausiais Europos politi-kais, mokslininkais, menininkais. Izabelė atsisakė JAV pilietybės, parsikvietė iš Amerikos motiną. Prasidėjo dvasiškai ir medžiagiškai turtingas gyve-nimas. 1929 metais gimė dukra, pavadinta tėvo var-du – Valentina. Gustainis nusipirko kairiajame Ne-muno krante (Šakių apskrityje) Žemosios Panemu-nės dvarą, tik gyventi ilgai gamtos ir žemės prieg-lobstyje jam netekdavo: dirbo „Lietuvos aidą“ kore-spondentu Varšuvoje, Eltos diplomatinio korespon-dentu Vakarų Europoje, nuolatiniu korespondentu Paryžiuje (apdovanotas Prancūzijos Garbės Legio-no, Italijos Karūnos, Latvijos trijų žvaigždžių ordi-nais).

Griuvus Lietuvos valstybei, sudužo ir Gustai-nių gyvenimas. 1940 metų birželį sovietų valdžios atleistas iš darbo, kitų metų birželį Valentinas Gus-tainis su šeima jau riedėjo tremtinių ešelonu į Ry-tus.

„Daug kartų labai gailėjausi, – rašė vėliau V. Gustainis, – kad nepabėgau iš Lietuvos. Tuometinė moralinė mano nuostata neleido bėgti – reikia likti kartu su tauta. Gimtajame krašte vis tiek neišlikau ir labai nuskurdinau savo niekuo dėtą šeimą – juos išvežė tik per mane“.

Išėjo jis tada per Panemunės dvaro kiemą ves-damas už rankos ketverių metų sūnelį Gediminą, dukra Valiutė šalia, susižalėjusi leisgyvė žmona sunkvežimyje. Kartu su jais į Sibirą keliavo Ilguvos vargonininkas Beatricės Grincevičiūtės brolis Sta-sys ir sesuo Kristina, paimti iš Ilguvos dvaro. Gus-tainiai vagone penkiese: Valentinas ir Izabelė, du jų vaikai, kartu gyvenusio Valentino brolio Antano žmona Marcelė Gustainienė (brolis išsoko pro langą ir pabėgo). Keturiolika vaikų ir keturi darbingi vy-rai – nelabai vertinga kompanija, kurią, pasibaigus geležinkelio bėgiams, išlaipino Azijos kontinente, Bijsko stotyje. Pralaukus keletą parų po atviru dan-gumi ir lietumi, NKVD pareigūnai prievarta įgrūdo tas išrankas Jabogano arklių tarybiniam ūkiui, esančiam už 360 km, Altajaus kalnuose.



Izabelė Avietėnaitė su tėvais Worcesteryje

Keliaujant vežimais savaitę laiko pradėjo sirgti ir mirti vaikai – „motinos vyniojo lavonėlius į dra-bužius ir vežėsi, kad palaidotų kapinėse“. Sirgo ir abu Gustainių vaikai: „Nežinojome kaip juos gydy-ti. Atsidavėme likimo valiai. Visi jautėme visišką savo bejėgiškumą“.

Pasiekę tremtiniais skirtą vietą, pamatė jur-tos griaučius ir kelias lūšnas be stogų, be langų, aplinkui – nei medelio, nei vandens. Ust Kano rajono NKVD viršininkas pirmiausia nuodugnai iškratė, pareikalavo atiduoti auksą, už-sienio valiutą, dokumentus, vaistus ir ypač literatū-rą. „Keturiasdešimt metų čia gyvensite, žolę ėsite ir mums dirbsite! Pakaks darbo žmonių kraują siurb-ti!“ – griaudėjo viršininkas.

Jaboganas yra Oirotų (Kalnų Altajaus) autono-minėje srityje, gyventojai – vietiniai geltonodžiai al-tajai (oirotai) ir seniau atsikėlę rusai. Gustainiams Altajaus kalnai kartais primindavo Šveicarijos Alpes – augmenija, ypač vasarą kvepiančios žolės ne prastesnės kaip Alpėse... Grožintis kalnų vaiz-dais mintys ne visada pakildavo virš žemės: „Gy-veno rūpesčiu kaip išlikti gyviems, nenumirti badu, žiemą nesusalti... „Aš tik vienas turėjau veltinius, – rašo Gustainis, – įsigytus iš karininko už laikrodį, žmona ir vaikai avėjo medinėmis klumpaitėmis, kurias padirbo senukas Degutis, atvežtas iš Ažuolų Būdos. Jo darbo klumpės smagiausios, tačiau nuo Sibiro šalčių ir jos menkai tegindavo. Mūsų dukrelė žiemą dirbdama prie karvių nušalo kojas [...] o žmo-na, gero balso dainininkė, mokėsi Amerikoje, Vo-kietijoje, Italijoje – kas ji dabar? Basa, į žmogų nepa-naši driskė, dažniausiai alkana. Paslapčia, kad nie-kas nematytų, ji rauda iš nevilties. Apverkia ne tik save, bet ir vaikučius, kurie tokie pat nuogaliai, re-tai kada sočiai pavalgę“.

Vienintelė paguoda, kad jų šeima neišskirta, vaikai ne našlaičiai, kad tėvas bent avižų saują vis kaip nors gauna...

Rusų tautybės žmonės ten labai mėgo kūno šva-rą, kas šeštadienį vanojosi pirtyje, o vietiniai oi-ro-tai visai nesiprausė ... Sykių ūkio direktorius pakvie-tė ir Gustainius į pirtį – išsimaudę puikiai, kad ir be muilo, kad ir sykiu su kiaulėmis – jos laikomos pir-tyje, kad nesusaltų – „...jautėmės ne mažiau pala-i-mingi, negu grįžę iš turkiškos pir-ties ham – ham Paryžiuje“ ...Malonu buvo pabendrauti ir su naujuoju arklių dalies viršininku: „baigęs Frunzės karo akademią, intelligen-tiškas, visai kito tipo žmogus“. Su-žinojęs, kad Izabelė Gustainienė išė-jus aukštuosius muzikos mokslus Amerikoje ir Europoje, vieną nešal-tą sekmadienio popietę pasikinkė į rogutes veislinį juodą eržilą ir atva-žiavo su žmona Zinaida Lvovna dai-nų paklausti. „Jie atvežė lauktu-vių: kepsnių, bandelių, sūrio ir sviesto. Kalbėjomės apie meną, lite-ratūrą, muziką, Izabelė mielai suti-ko tokiems brangiems svečiams pa-dainuoti. Mažame kambarėlyje jos sodrus sopranas skambėjo galingai. Po daugelio metų Zinaida Lvovna laiške iš Maskvos rašė vis neuž-mirštanti anuomet padainuotosios „Ave Maria“.

Pabaiga kitame numeryje



Tremtinių daržininkų brigada. Iš kairės: antroje eilėje trečia – Izabelė Avietėnaitė-Gustainienė, ketvirta – Cecilija Bindokaitė. Trečioje eilėje antra – Valentina Gustainytė

Žvaigždžių našlaitis

Atkelta iš 5 psl.

žodžių kartojimui trūko, bent jau šio astronauto atveju, kokio nors teigiamo patvirtinimo, pvz., sausainio kąsnelio ar pieno gurkšnelio. O biopsichologai teigė, kad tai – *post-astram* trauma, t. y., nutolimas nuo Žemės aiškiai liudijo neabejotiną serotoniną, vadinamojo smegenų „laimės chemikalo“, trūkumą.

Tačiau visi sutarė, jog astronautas serga astroamnezija, t. y., jis pamiršo visą savo gyvenimą, viską, kas įvyko prieš kelionę į Marsą. Joks vaizdas jo nedomino, joks veidas neįkvėpė jam džiaugsmo, joks žodis jo neprakalbino. Niekas nesiejo šio žvaigždžių našlaičio su Žeme.

Virtinės mokslingų žinovų keliavo į jo sanatoriją, lankė astronautą jo kambaryje, visokiausiais būdais bandė jį prakalbinti. Tačiau niekam nepasisekė to padaryti. Ir žinovai vienas po kito palikdavo nebylį, nuliūdusiu veidu rymantį prie lango ir žiūrintį į žvaigždes.

Į jo kambarį užeidavo ir nemažai sanatorijos darbuotojų. Jų buvo visokių — patyrusių ir nepatyrusių, jaunų ir senų, iš visos Rusijos kampelių. O pati seniausioji buvo kilusi iš vienos, dabar jau žmonijos užmirštos Baltijos valstybės, vadintos Lietaus šalimi. Ji dar tebe mokėjo dainingą lietaus kalbą, tačiau bijodama, kad kas nors neišgirstų jos, šia kalba šnekančios, ir negailestingai už tai nenubaustų, šia senąja kalba nebekalbėjo.

Išvydusi į beviltišką liūdesį nugrimzdusi jaunuolį, ji taip susijaudino, kad pati nepajuto, kaip ištare senosios kalbos žodžius:

– Neverk, vaikelį, neverk!

Astronautas krūptelėjo, lyg pažadintas iš gilaus sapno. Šie žodžiai suvirpino slapčiausias jo sielos stygas. Jis išgirdo iš praeities atplaukiantį motinos balsą. Prisiminė savo vaikystę Lietaus šalyje, laikmetį, kada dar nebuvo draudžiama kalbėti gražiausiąja ir seniausiąja žmonių giminės kalba, akimirka, kai mamos kalbinamas, jis ištare pirmuosius žodžius.

Neilgai jis džiaugėsi gyvenimu savo gimtinėje. Dar mažą mokinuką, išsiskyrusį iš kitų

neeiliniais gabumais, iš tėvų namų išplėšė totalitarinės imperijos vadovai, suteikė jam rusišką vardą ir pavardę, mokė astronautikos. Niekada daugiau jis nebeišvydo Lietaus šalies, nebeišgirdo senosios kalbos. Toli liko jo gimtinė, giliai pasąmonėje nugrimzdo kalba.

Išgirdęs žodžius, lyg žaibas tvykstelėjusius iš numarintos giliosios atminties gelmių, astronautas pirmą kartą nosisuko nuo lango, pažvelgė į senąją moteriškę ir lyg sapnuodamas, sunkiai ištare žodžius – pirmuosius, grįžus į Žemę:

– Aš... aš neturiu motinos.

– Ir namų, – pridūrė po pauzės.

Senutė krūptelėjo. Išsigandusi pažvelgė į astronautą.

– Kas gi tu esi, vaikelį? Ar ne garsusis astronautas Ivanas Petrovičius Petrovas?

Vaikinas linktelėjo.

– Aš, – sunkiai, bet su dideliu jauduliu rinko žodžius, – astronautas. Bet ne Ivanas. Ne Petrovas.

Jis ištare kitą pavardę – ji nuskambėjo kaip daina.

Senoji slaugė susijaudinusi prispaudė rankas prie krūtinės.

– Dieve mano, tu – iš Lietaus šalies, – tarė ji. – Tu kalbi lietuviškai. Kaip tu nepamiršai šito?.. Kodėl tu tai prisiminei?..

Vaikinas nieko neatsakė.

Tik, išgirdęs migdančią garso juostos frazę – „Tavo motina – Rusija“, papurtė galvą ir pšnibždom ištare:

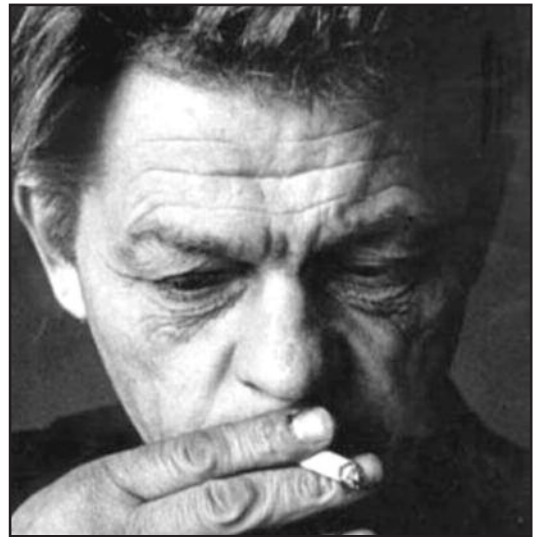
– Ne, ne.

Ir jis vėl pažvelgė pro langą – šįsyk ne su liūdesiu, o su viltimi akyse. Žvelgė į žvaigždę, kurioje spindėjo jo išnykusioji Tėvynė.

Pasaulis buvo nustebintas, išgirdęs naujieną, kad astronautas pagaliau prašneko. Niekas nesuprato, kaip tai įvyko. Suko galvas, išmintingai raukė kaktas, kūrė teorijas.

Tik viena susiraukšlėjusi kaip keptas obuolys senučiukė, sanatorijos slaugė, išvydusi kalbantį astronautą televizijos ekrane, liūdnai ir supratingai nusišypsojo. □

KRAŠTO ŽINIOS



● 2012 m. rugpjūčio 25 d. nuo 19 val. iki ryto Rokiškio rajone, Degučių kaime, vyko šio krašto sūnaus, poeto Pauliaus Širvio naktiniai skaitymai. Po šventės atidarymo žiūrovai turėjo progą pažiūrėti literatūrinę – muzikinę Česlovo Stonio kompoziciją „Amžinai amžinai neramus“ (P. Širvys eilėse, dainose, prisimini-muose). Atliko aktoriai S. Sipaitis, Č. Stonys, P. Zaremba. Nuo 21 val. iki 24 val. – eilės, dainos, muzika. 24 val. įvyko spektaklis „Velnioniškai vienas“ (rež. J. Buziliauskas). Nuo 1:00 iki ryto nenutrūkstamai liejosi dainos ir eilės. Dalyviai – visi norintys deklamuoti, dainuoti P. Širvio eiles ar pasidalinti prisiminimais apie poetą.



● Rugpjūčio 27–29 d. Rokiškio kultūros centre pirmą kartą vyko projektas pagal kino meno populiarinimo programą „Kino pamokos Rokiškyje 2012“. Jo metu sukurti du trumpametražiai kino filmai. Vyresnioji moksleivių grupė nufilmavo filmą apie meilę (ši tema jiems pasirodė bene aktualiausia), o jaunesnieji pasirinko dramatišką ir jaudinančią smurto ir patyčių temą ir įkūnijo ją filme „Prarasta atmintis“. Programoje dalyvavo 24 vaikai iš Laibgalių, Jūžintų, Kavališkio, Sėlynės, Rokiškio.



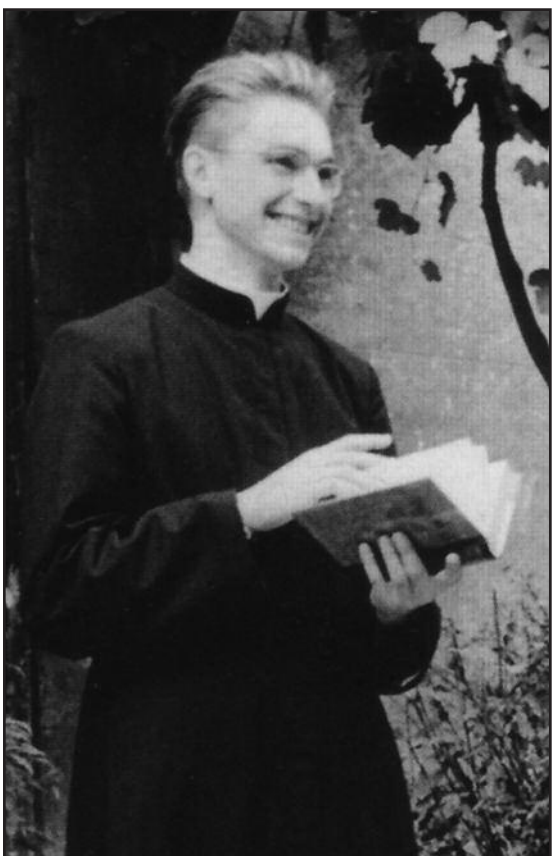
● Zarasų kultūros centro galerijoje pirmą kartą festivalio „Mėnuo Juodaragis“ metu rugpjūčio 24–26 d. atidaryta užsienio svečių paroda. Estijoje įsikūręs Vengrų institutas pristatė garsaus vengrų etnologo Mihaly Hoppalo fotografijų parodą, gimusią 1991–2011 m. Sibire bei Tolimuosiuose Rytuose (Kinijoje, Pietų Korėjoje), tose vietose, kur šamanizmas tebėra neatskiriama žmonių kultūros dalis. Fotografijose atsispindi tikros, nesurežisuotos situacijos, šamanai užfiksuoti apeigų metu.

● Rugsėjo 6–9 d. Klaipėdoje, Prano Domšaičio galerijoje, atidaryta paroda „Prano Domšaičio gėlės“ ir vyks meninė akcija „Dailininkai tapo gėlės“. Taip pat bus surengtos kūrybinės dirbtuvės mažiems ir dideliems. Vyks pokalbis apie natūrmortą: nuo mažųjų olandų iki ekspresionistų. Tai vienas iš „Lietuvos muziejaus kelio“ renginių.

Kunigiška Kardinolo tarnystė

Atkelta iš 6 psl.

liko vieno žymiausių XIX a. pamokslininko, talentingo rašytojo ir tautinio sąjūdžio dalyvio kanauninko Silvestro Gimžausko pamokslai.



A. J. Bačkis.

Kunigystės šventimų diena, Roma, 1961

Krikščionybės supratimui tikrai naudingos yra labai įdomios psichologų išvalgos. Prof. Danutė Gailienė („Dvasingumas jums naudingas“) atskleidžia, kad nors šiuolaikiniai sveikatos mokslai mažai kreipia dėmesio į tikėjimo ir sveikatos ryšius, yra įrodyta, jog tikėjimas padeda įveikti traumų padarinius, o religingumas apsaugo nuo savižudybės. O dr. Gintautas Vaitoška aprašo bendravimą žvilgsniu („Apie neverbalinę interakciją liturgijos metu ir gimčių skirtumus“), sutelkdamas dėmesį į merginų ir vaikinų elgesio skirtumus liturgijos metu.

Ši Sukaktuvininkui skirta knyga – šviežios teologinės minties dvelksmas Lietuvos padangėje. Puikiam leidiniui galima pridurti tik vieną pastabą. Nors knygos redakcinė kolegija „nesistengė rašinių sprauti į vieno žanro ribas“ ir pagal autorių pavardes abėcėlės tvarka sudėjo mokslinius straipsnius, esė, dvasinius mąstymus, vis dėlto jų suskirstymas būtų tikslingesnis, juoba padėtų sužinoti, kurie moksliniai straipsniai yra recenzuoti, tai yra kurie iš tikrųjų yra moksliniai.

Apskritai ši knyga – Nepriklausomybės metais svariausias lietuvių autorių teologinis leidinys, kuriuo turėtų susidomėti kiekvienas tikintysis: ir inteligentas, ir eilinis parapijietis. □

Kunigas. Vilniaus arkivyskupo kardinolo Audrio Juozo Bačbio tarnystės penkiasdešimtmečiui, redakcinė kolegija: kun. dr. Vidas Balčius (pirmininkas), kun. Medardas Čeponis, dr. Paulius Subačius, kun. lic. Robertas Šalaševičius, Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija, 2011.